

Magyar Rendészet 2020/1. 13–22. DOI: 10.32577/mr.2020.1.1

A pénzügyőrség szerepe a gazdasági bűncselekmények felderítésében 1945–56 között

CZENE-POLGÁR Viktória¹

A második világháborút követő időszakban a háborús pusztítás, az ennek következtében parlagon maradó szántóföldek, az ipari üzemek pusztulása, a termelés leállása, a megszálló szovjet hadsereg ellátása, a jótételi kötelezettségek, valamint a világ eddig ismert legnagyobb mértékű inflációja mind-mind óriási terhet jelentett az ország számára, romba döntve annak gazdaságát. A helyzet megoldásához gyors és radikális intézkedésekre volt szükség, amelyet a kommunista párt a gazdasági és társadalmi szerkezet megváltoztatására is felhasznált. Az új gazdasági rend biztosításában pedig a rendőrség és más szervek, így a pénzügyőrség is részt vett. A tanulmány ezt a munkát kívánja bemutatni.

Kulcsszavak: kommunista gazdaságpolitika, gazdasági bűncselekmények, pénzügyőrség, feketézés, csempészet

Bevezetés

1945 augusztusában a *Ludas Matyi* című satirikus hetilapban – amely a kialakuló diktatúra és a pártállami „hivatalos” humor megjelenítője volt – a következő vicc látott napvilágot:

„Trafikban:

– Kérek tíz szimfóniát!

– Sajnos, nem adhatok.

– Miért nem?

– Mert lehet, hogy uraságod egy civil ruhás pénzügyőr.

– Na és? Azért én ne dohányozzam?”²

Értékelve a korszakot és a korabeli hatósági ellenőrzéseket, kevés az esélye annak, hogy a valóságban ehhez hasonló, könnyed párbeszéd hangzottak volna el, hiszen arra sem a körülmények, sem a kialakuló diktatúra nem adott lehetőséget.

¹ CZENE-POLGÁR Viktória, tanársegéd, NKE RTK, Vám- és Pénzügyőri Tanszék
Viktória CZENE-POLGÁR, Assistant Lecturer, NUPS Faculty of Law Enforcement, Department of Customs and Finance
Guards

<https://orcid.org/0000-0001-8448-015X>; Czene-Polgar.Viktoria@uni-nke.hu

² Ludas Matyi (1945) 4.

A második világháborút követő időszakban a háborús pusztítás, ennek következtében parlagon maradó szántóföldek, az ipari üzemek pusztulása, a termelés leállása, a megszálló szovjet hadsereg ellátása, a jóvátétel mind-mind óriási terhet jelentett az ország számára.³ A mindenütt jelentkező hiány (nyersanyag, ruházat stb.) elsősorban az élelmiszerek beszerzését nehezítette meg vagy lehetetlenné tette el. Az élelmiszerek és az alapvető ellátási cikkek hiányától leginkább Budapest lakossága szenvedett, amit csak fokozott az egyre erősödő infláció. A helyzet tathatatlansága miatt a kormányzat a kötött gazdálkodás bevezetése mellett döntött, amely a piaci viszonyok felülről történő, aprólékos, sokszor betarthatatlan szabályozásával szinte saját maga váltotta ki a gazdasági élet szereplői részéről ezek megszegését (árdrágítás, közellátás veszélyeztetése, feketézés, csempészet, valutázás).⁴

A gazdasági élet beindítása és konszolidálása érdekében a kormányzat tengernyi jogszabályt hozott, amelynek betartása szinte lehetetlen volt, így a törvénysértések száma ugrásszerű növekedésnek indult, ami rendkívül nagy terheket rótt a hatóságokra is.

A pénzügyőrség feladatai a második világháború után

Az új gazdasági rend biztosításában a rendőrség és egyéb olyan, kisebb hatáskörrel bíró szervek mellett, mint például az Elhagyott Javak Kormánybiztoságának Nyomozó Osztálya vagy a Közélelmezési Ügyosztály Áruellenőrző Osztálya, a pénzügyőrség is részt vett. Az 1867-ben felállított szervezet legfontosabb feladat- és hatásköre a „*pénzügyi törvények és rendszabályok áthágásának megakadályozása, az elkövetők kézre kerítése*” volt, de emellett egyes határszakaszokon az állam- és vámhatárok őrizetét is ellátták.⁵ A két világháború közötti időszakban, az egyre növekvő számú „*fogyasztási adók és jövedékek terén tapasztalt kihágások és visszaélések*” megakadályozására és azok elkövetőinek felderítése érdekében 1933-ban 2–5 főből álló pénzügyőri nyomozó csoportokat hoztak létre, amelyeknek a rendőrséggel és a révfőkapitánysággal való együttműködését belügyminiszteri rendelet írta elő.⁶

A csendőrség mintájára 1921-ben megszervezett vámőrség, a pénzügyőrséghez hasonlóan szintén a Pénzügyminisztérium irányítása alá tartozott, feladata a határokon átmenő áruforgalom vámjövédéki ellenőrzése mellett a határok őrzése volt. A vámőrség tevékenysége az 1930-as évek elejétől kezdve egyre inkább a határőrizetre kezdett korlátozódni, így 1932-ben ki is kerültek a Pénzügyminisztérium felügyelete alól, és a hadsereg részévé váltak, a vámkezelésekkel kapcsolatos munkákat a továbbiakban a pénzügyőrség látta el.⁷

³ Romsics (1999) 303–307.

⁴ Molnár (2010) 53–61.

⁵ Szabó (2017) 351–352.; Parádi (2003) 51–55.

⁶ Köpf (2003) 43.

⁷ Prukner (2013) 55–56.

A második világháborúba belépő Magyarországon szigorú hadigazdálkodást vezettek be, amelyben az állami bevételek biztosítása miatt a pénzügyőrségnek kiemelt szerep jutott.⁸ A háborús éveket követően, 1945. február 20-án újjászervezték a Magyar Pénzügyőrséget. Jóllehet a feladatok nagyrészt megegyeztek a háború előttiivel – vagyis ellenőrizték a fogyasztási adókat (például ásványolajadó, söradó, tűzkőadó, cukor- és melaszadó stb.), az állam-egyedáruságokat és jövedékeket (például szeszegyedáruság, dohány-egyedáruság, sóegyedáruság, halászati és vadászati jövedék, határvámjövedék, állami italmérési jövedék, lottójövedék stb.), a forgalmi adókat, valamint a bélyeg- és egyéb illetményeket (például termelési, általános és fényűzési adó, bélyeg- és jogilleték) –, számos további területen kellett helyt állniuk.⁹ Így például a – a huszonnétféle adónem és illeték beszédese mellett – 1945 júliusától a fővárosban részt vettek a dohányjegyek szétosztásában. Július 28-ától ugyanis Budapesten jegyre adták a dohányt.¹⁰ A jegyeket az érdekeltek a tömb- vagy házmegbízott útján kaphatták meg, akiknek az illetékes pénzügyi szakaszokon osztották szét azokat.¹¹ A pénzügyőrök ugyancsak részt vettek a sertésvágások ellenőrzésében és a feketevágások felderítésében, az ötvenes években már egy rendelet alapján is a vágást korlátozó rendelkezések betartását a rendőrség, illetőleg a pénzügyőri szervek útján ellenőrizték.¹²

A pénzügyőrség feladata szerint el kellett hogy járjon a pénzügyi jogszabályok szándékos megsértőivel szemben éppen úgy, mint a nehéz gazdasági helyzet miatt a törvényi rendelkezéseket áthágni kényszerülő kistermelők és kiskereskedők ellen, akik legkevésbé sem az újonnan alakuló rendet akarták megdönteni, hanem céljuk kizárólag a családjuk megélhetésének biztosítása volt.¹³ Működésük hatékonyságát bizonyítja, hogy 1946-ban csak Nagy-Budapest területén félmillió csomag szivarkapapírt, 3207 öngyújtót, 38 kiló tűzkövet, 12 ezer csomag gyufát, 7788 kiló cukrot, 14 587 hektoliter szeszt és 185 kiló mesterséges édesítőszeret, a csempészekről pedig közel 2 300 000 darab külföldi cigarettát, 2 millió hamisított dohánnyal töltött cigarettát és 8000 kiló leveles dohányt koboztak el.¹⁴

A fegyver és egyenruha nélkül, csak egy „pénzügyőrség” feliratú karszalaggal ellátott állomány nehéz körülmények között igyekezett a munkáját ellátni.¹⁵ Az alföldi tanya-világban olyan eset is előfordult, hogy éjjel a be nem jelentett dohánykészletek után kutató pénzügyőröket a helyiek egyenruhás lótolvajoknak nézték, és a kialakuló összetűzés során egy hivatásos bele is halt sérüléseibe.¹⁶ Az atrocitások később sem szűntek meg: 1948 novemberében például az Angliából hazatérő Morócz Árkádina ellen indult

⁸ Arnold (2002) 9. Szintén idézi: Szabó (2017) 353.

⁹ Köpf László (2003) 69., 166. A pénzügyőrséggel együtt szervezték újjá a Magyar Központi Vámigazgatóságot is.

¹⁰ Dohányjegyre jogosult volt minden 1928-ban, vagy annál korábban született férfi, aki Budapesten állandó lakással rendelkezett és az összeírás idején a fővárosban lakott. A jegy 3 hónapra volt érvényes, 3 pengőbe került és egy-egy szelvényre 25 szivarkát vagy 5 szivart vagy 25 g cigarettadohányt vagy 50 g pipadohányt kellett kiszolgáltatni.

¹¹ *Világosság* (1945) 3.

¹² 924.620/1951. Élm. M. (BK. 24.) sz. rendelete.

¹³ Kovácsics (2000) 80.

¹⁴ *A Reggel* (1947)

¹⁵ Prukner (2013) 67.

¹⁶ *Kecskeméti Lapok* (1947)

büntetőper, mert a vád szerint november 8-án a vonaton összeszólalkozott Pásztor Mihály rendőrnyomozó hadnaggyal, akit kétszer megütött, ezután Kádár József szolgálatot teljesítő pénzügyőrnek esett és ernyőjével ütlegelni kezdte, úgy, hogy annak a sapkája is kiesett a vonatból. Közben azt kiabálta, hogy „*Majd én megtanítom magukat a jó nevelésre!*”¹⁷

Még 1945 tavaszán megalakult a pénzügyőrök szakszervezete, amely igyekezett a tagok panaszait, kéréseit (például alacsony bérek rendezése, előrelépési lehetőség biztosítása stb.) a pénzügyminisztérium illetékesei, többek között a pénzügyőrség ügyeit intéző Kovács Zoltán osztálytanácsos felé tolmácsolni. 1945 májusában a Népszava újságírója, Hámori László készített cikket a pénzügyőrök helyzetéről, amelyben arról is írt, hogy a kormány hogyan igyekszik a pénzügyőri hivatást népszerűbbé tenni – így például a fizetéseket úgy próbálják kiegészíteni, hogy lehetővé teszik a számukra, hogy a nyomozás sikeressége esetén úgynevezett tettenérési jutalomban részesülhessenek. Azonban a szakszervezet kérésére a pénzügyőrök erről a lehetőségről lemondtak, úgy indokolva döntésüket, hogy „nem akarjuk, hogy a közönség úgy érezze, hogy saját hasznunk miatt még a kákán is csomót keresünk. Jutalom helyett rendes fizetést kérünk”.¹⁸ A Népszava újságírója interjút készített Kovács Zoltán osztálytanácsossal is, aki elmondta, hogy „ma is már fontos feladatokat látnak el a pénzügyőrök. Átvették a határőrizetet, megakadályozzák a csempészt, a lispei¹⁹ olajkutaknál állandó őrséget adnak, nehogy szabotázs-cselekmények, vagy rablások legyenek, megkezdték a trafikok ellenőrzését. Folyik a pénzügyőrök oktatási tanfolyama, ahol a feketepiac-elleni eljárásra tanítják őket. Ők lesznek a fekete-piac ellenes harc katonái”. A pénzügyőr szakszervezet ekkor vetette fel – mivel még nem hozták létre a gazdasági nyomozó szervet, így az elnevezés „szabad” volt –, hogy az ő, gazdasági bűncselekmények felderítésében is részt vevő testületük kapja a gazdasági rendőrség elnevezést. Bár e kérés nem talált meghallgatásra, de a pénzügyőrség egész országra kiterjedő, sokrétű feladatainak ellátása érdekében szükségszerű volt a más rendvédelmi szervekkel való szoros, ám nem mindig felhőtlen együttműködés.

Együttműködési kötelezettség a felderítések során

Ilyen együttműködés keretében ellenőrizték például a pénzügyőrök és a rendőrök közösen 1945 nyaratól a batyuzást,²⁰ amely ugyan Rónai Sándor akkori közellátásügyi miniszter szerint „nincsen eltiltva, saját részére kézipoggyászként mindenki hozhat árut [...] A kézipoggyász jellegét azonban nem lépheti túl, mert a batyuzás ürügye alatt nagyméretű feketetés folyt. Ezt teljes szigorral ellenőrizzük. A városok határán a pénz-

¹⁷ Friss Újság (1948)

¹⁸ Népszava (1945)

¹⁹ Lisspezentadorján (Zala megye).

²⁰ A batyuzás a vidékről a városokba irányuló cserekereskedelem egyik formája volt, amely a parasztok számára mellékjövedelmet biztosított, azonban városi lakosoknak a háborút követően is a szó szerinti túlélést jelentette.

ügyőri közegek, valamint a megszervezés alatt álló gazdasági rendőrség tagjai ügyelnek arra, hogy e téren visszaélések ne történhessenek”.²¹

A belügyminiszter 1945. szeptember 25-én kiadta a 146.860/1945. IV.-12. BM számú rendeletet, amelyben a megnövekedett dohányáru-csempészet és a feketepiacra történő bekerülés megakadályozása érdekében elrendelte, hogy a rendőri szervek nyújtsanak karhatalmi segítséget a pénzügyőrök számára, mivel a feladat ellátása az elkövetések nagy száma miatt már meghaladja a lehetőségeiket.²² A rendőrök azonban a hatályos rendelet ellenére is vonakodtak segítséget nyújtani, sőt, előfordult olyan eset is, amikor az „ellenőrzésre hivatott pénzügyőri közegeket és dohányjövédéki alkalmazottakat kötelességük teljesítésében megakadályozták, veszélyesen megfenyegették, sőt tetteleg is bántalmazták, az államrendőrség pedig ahelyett, hogy az illetőket a 146.860/1945. IV. – 12. B. M. számú rendelet értelmében (megj.: Rendőri Közlöny I. évi. 92. oldal) karhatalmi segítségben részesítette volna, a közreműködést – szabályellenesen – megtagadta, vagy pedig, ha a tényleges közreműködés elől nem is zárkózott el, merőben szabályellenesen járt el és ezáltal – bár közvetve – hozzájárult ahhoz, hogy a tapasztalt rendellenességek mindezekig gyökeresen megszüntethetők nem voltak”.²³

Mivel a dohánytermelők a kötelező beszolgáltatást megtagadva, a terményt a feketepiacon próbálták értékesíteni, a kormányzat elrendelte a készletek szigorú ellenőrzését és beszállítását. A pénzügyminisztérium kérésére a belügyminiszter 1946. február 26-án nyomtatékosította, hogy az államrendőrség valamennyi tagja „a dohányjövédéki kihágások felderítése terén, a pénzügyőrséggel karöltve, maradéktalanul” tegyen eleget a rá háruló feladatkörökben előírt kötelességének.²⁴ 1946 októberében pedig Bárányos Károly közellátási miniszter szervezett nagyszabású árellenőrzést, amelyben a pénzügyőrség mellett részt vettek a „Közellátási Minisztérium szervei, a közellátási felügyelőségek, valamint a gazdasági rendőrség vármegyei főkapitánysága, járási kapitánysága, továbbá minden rendőrőrs”.²⁵

Azonban ezen együttműködés továbbra sem ment teljesen zökkenőmentesen. A belügyminiszter 191.045/1947. IV.-1. BM számú rendeletéből is kiderül, hogy a rendőri szervekkel való együttműködés megerősítésére nemcsak az egyre növekvő számú csempészcsoportok elleni küzdelem miatt volt szükség, hanem azért is, mert előfordultak olyan esetek, amikor a rendőrök „a hivatása gyakorlatában eljáró pénzügyőrt indokolatlanul őrizetbe vették”.²⁶ Anomáliák természetesen a hatóság részéről is előfordultak: 1947. december 3-án, országgyűlési felszólalásában Vaszkó Mihály kisdzappárti képviselő arról panaszkodott, hogy mentelmi jogát megsértették. Ugyanis amikor egyik képviselőtársával Szegedről Budapestre utazott, a Nyugati pályaudvaron szolgálatot teljesítő pénzügyőrök valószínűleg feketézőnek nézték, s a csomagjai

²¹ *Képes Figyelő* (1945)

²² 146.860/1945. IV.-12. BM sz. rendelet.

²³ A belügyminiszter 212.226/1946. IV. – 12. BM sz. rendelete

²⁴ A belügyminiszter 212.226/1946. IV. – 12. BM sz. rendelete.

²⁵ *Szegedi Népszava* (1946)

²⁶ 191.045/1947. IV.-1. BM sz. rendelet.

bemutatására szólították fel. A pénzügyőrök azzal sem törődtek, hogy országgyűlési képviselőről van szó, és „a vizsgáló közeg »nem érdekel, menjen jobbra« felszólítással a többi utas közé irányította őt is. A csomagban pedig nem volt más, csak egyheti élelem és fehérnemű.”²⁷

A pénzügyőrök segítségét a gazdasági ügyek felderítése során más nyomozó szervek igénybe vették, de szorosabb együttműködés elsősorban a gazdasági rendőrséggel, vagyis a Magyar Államrendőrség Gazdasági Rendészeti Osztályával (GRO) alakult ki.²⁸ Így például 1948 nyarán a gazdasági rendőrség a pénzügyőrséggel végrehajtott közös akcióban egy szalicilt – befőzéshez használt tartósítószeret – csempésző csoportot leplezett le. A csempészek 30 mázsa szalicilt hoztak be hajón Ausztriából. A két szerv hatékony együttműködésének köszönhetően „a nyomozók akkor érték tetten a társaságot, amikor megkezdték a félmillió forint értékű szalicil kirakodását Budapesten. A nyolc csempészt a gazdasági rendőrség őrizetbe vette”.²⁹

A pénzügyőrség munkája – hasonlóan más gazdasági nyomozást végző szervekhez – népszerű, propagandaként is felhasználható forrásanyagot biztosított a pártsajtó számára. A *pénzügyőrség fokozza a harcot a zugpálinkafőzők és csempészek ellen* címmel jelent meg cikk a *Kecskeméti Lapok* című újság 1949. április 17-ei számában. A cikkíró beszámolója szerint a kecskeméti pénzügyőrök nap mint nap derítenek fel zugfőzdeket, foglalnak le nagy mennyiségben hatósági engedély nélkül árusított bort, pálinkát, és igyekeznek megakadályozni a cigarettapapír, tűzkő, egyéb öngyújtóalkatrész csempészését is. A pénzügyőrség munkáját dicsérve az újságíró kiemelte: „[A]z államháztartás természetesen nem mondhat le ezeknek a monopóliumoknak jövedékéről, amelyek hatalmas pénzügyi alapot nyújtanak továbbfejlődésünkhöz. Ezért pénzügyőrségünk munkája, amely a leplezett csempészeknek, zugfőzőknek nagy pénzügyi károsodást, esetleg elzárást is jelent, mégis a nép érdekében végzett értékes, jó munka.”³⁰

Átszervezések és hatásköri változások

A pénzügyőrség és a gazdasági rendőrség nemcsak konkrét ügyekben végzett közös nyomozást, hanem a GRO központjában a gazdasági nyomozók munkáját egy mellékük rendelt pénzügyőr csoport segítette. Azonban 1948 nyarán tisztogatási hullám indult el a pénzügyőrség tisztjei ellen, és korrupció vádja miatt több, a szervezetnél a pályafutását még 1945 előtt kezdő pénzügyőr parancsnokot távolítottak el beosztásából. Ennek lett áldozata a gazdasági rendőrség mellett működő pénzügyőr csoport is, amelynek parancsnokát leváltották, és ahogy a korabeli sajtó hasábjain olvasható volt, „elhelyezték a csoport tagjait is, mert kiderült, hogy egy pénzügyőr is elég ezen a poszton”.³¹ Mindez részben azt a célt szolgálta, hogy minél több munkás-paraszt szár-

²⁷ *Friss Újság* (1947)

²⁸ 1946 végétől Magyar Államrendőrség Gazdasági Rendészeti Ügyosztálya elnevezéssel működött.

²⁹ *Szabadság* (1948b)

³⁰ *Kecskeméti Lapok* (1949)

³¹ *Szabadság* (1948a)

mazású, a kommunista párt iránt elkötelezett személyekkel töltsék fel a pénzügyőrség parancsnoki állományát, részben pedig első jele volt annak, hogy az addig egyre magasabbra emelkedő gazdasági rendőrség pozíciója, a Magyar Kommunista Párton belüli hatalmi harcoknak köszönhetően, gyengülni kezdett.

A pénzügyőrök és a vámosok 1949/1950 során folyamatos szervezeti változásokat éltek meg. 1949-ben beolvasztották a Magyar Központi Vámigazgatóságot a Magyar Pénzügyőrségbe, amely közvetlen pénzügyminisztériumi irányítás alá került,³² majd 1950. március 23-án létrehozták az Országos Pénzügyőri Főparancsnokságot, június 1-jén pedig a Vámigazgatóságot.³³ A feketézőkkel, árurejtegetőkkel szembeni fellépések mellett a Rákosi-korszakban a pénzügyőrséget bevonták politikai célú intézkedésekbe is, így részt kellett venniük a padláslesöprésekben vagy a kuláknak minősített személyek gazdasági ellenőrzésében is.³⁴ A növekvő feladatok miatt 1950-ben felállították a Fővárosi Pénzügyőrség Útellenőrző Nyomozóosztályát – amelynek feladata többek között a Budapest területén történt jövedéki kihágások felderítése volt –, majd 1952-ben megalakult az országos pénzügyőr nyomozócsoport.³⁵

1951-től a pénzügyi és vámbűntettek (adócsalás, adóelvonás, jövedéki kihágás, vámjogszabály megsértése 5000 forintos érték feletti belföldi forgalmú áru esetén stb.) felderítését kizárólag a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény 89. szakaszában, illetve az 1954. évi 3. számú törvényerejű rendeletben meghatározott nyomozó hatóságok végezheték: a rendőrség, a Belügyminisztérium államvédelmi szervei és az ügyészség.³⁶ Azonban ha a nyomozás során olyan körülmény merült fel, amely azonnali lépések megtételét követelte (tettenérés, szökésveszély, bűncselekmény megakadályozása, bűnjelek biztosítása, házkutatás, lefoglalás stb.), akkor a fenti jogszabályok lehetővé tették, hogy a pénzügyőrség és a vámőrség is nyomozati munkát végezzen. Ezt főleg az indokolta, hogy a pénzügyi bűntettek nyomozása a kriminalisztikai ismeretekon kívül különleges pénzügyi szaktudást is igényelt. Emiatt a pénzügyőrséget a nyomozó hatóságok bevonhatták az egyes nyomozásokba, vagy akár annak teljes lefolytatását is rábízhatták,³⁷ illetve ha a rendőrség bármilyen ügyben pénzügyi bűntettre utaló jelet fedezett fel, akkor kötelezően értesítette a pénzügyőri szerveket, hogy azok a rendelkezésre álló adatok alapján feljelentést tehesse.

A nyomozati munka végzése céljából az Országos Pénzügyőri Főparancsnokság mellett országos hatáskörrel, a megyei Pénzügyőri Parancsnokságon pedig megyei hatáskörrel nyomozó csoportok működtek. Feladatuk azonban döntően nem a szabálysértések vagy bűntettek felderítése és nyomozása volt, hanem – igazgatási jellegű felderítő tevékenységük során – elsősorban arról gyűjtöttek adatokat, hogy valaki a köztartozásait miért nem fizette be, és hogy ezzel milyen mértékben károsította meg az államot,

³² Köpf (2003) 77., 166.

³³ 1952. október 1-jétől Országos Pénzügyőri Parancsnokság lett a neve. Kovácsics (2000) 82.

³⁴ Prukner (2013) 69.

³⁵ Kovácsics (2000) 89-90.

³⁶ A halaszthatatlan okokból végzett nyomozás eredményéről értesíteni kellett az illetékes nyomozó hatóságot, és számára a nyomozás anyagát át kell adni. 1951. évi III. törvény; 1954. évi 3. számú tvr.

³⁷ Erre az 1954. évi 3. sz. tvr. 6. §. (3) bekezdés adott lehetőséget.

vagy tett kárt a társadalmi tulajdonban. A pénzügyőri szervek a bűnügyi nyomozáshoz hasonló módon járnak el, de nyomozó hatóságnak sem szervezeti formájuknál, sem feladataiknál fogva nem voltak tekinthetők.³⁸

Összegzés

A gazdasági bűncselekmények felderítése sokrétű, komplex feladat volt, amely a jogalkotó és jogalkalmazó szervekkel együtt kiszolgáltatta az ország gazdaság- és társadalomszerkezetének gyors, erőltetett és radikális átalakítására irányuló törekvést. Ennek eredményeként a mindenre kiterjedő büntetőjogi intézkedések együttesen tömeges méretű, gazdasági tárgyú eljárásokban ölthettek testet: egyes források hatszáz-, de az óvatosabbak is négyszázezerre teszik a 1945-től az 1961-es Btk. hatálybalépéséig eltelt időben lefolytatott gazdasági bűncselekmények számát, amelyek felderítésében a pénzügyőrség is meghatározó szerepet játszott.

IRODALOMJEGYZÉK

- Arnold Mihály (2002): *Ma már holnap van. A magyar gazdaság és a Vám- és Pénzügyőrség*. Budapest, VivaMédia Kiadó.
- Kovácsics Iván szerk. (2000): *Emlékkönyv a Vám- és Pénzügyőrség történetéről 1867-2000*. Budapest, VIVA Média Holding.
- Köpf László (2003): *Fejezetek a magyar vámigazgatás és a pénzügyőrség történetéből*. Budapest, Tipico-Design Kft.
- Molnár János (2010): Razziák a fővárosban. A gazdasági rendőrség tevékenysége 1945–1948. *Múltunk*, 55. évf. 4. sz. 292.
- Parádi József (2003): *Rendvédelem a határokon a XIX–XX. században. I. kötet. Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben*. Budapest, TipicoDesign Kft. 51–55.
- Prukner Attila (2013): *A magyar vám- és pénzügyőr szervezetek tevékenysége 1867–2010 között*. Doktori (PhD) értekezés. Budapest. 55–56. Forrás: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repositorium/bitstream/handle/11410/9955/Prukner%20Attila%20J%c3%b3zsef%20%c3%a9rtekez%c3%a9s?sequence=1&isAllowed=y> (2019. 08. 15.)
- Romsics Ignác (1999): *Magyarország története a XX. században*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Szabó Andrea (2017): A pénzügyi igazgatás szervezeti keretei egykor és most a rendészeti feladatok tükrében. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport.
- Szilágyi József (1959): Az adócsalás büntette. *Rendőrségi Szemle*, 7. évf. 11. sz. 835–839.

Sajtóforrások

- A Reggel* (1947), 1947. március 24.
- Friss Újság* (1947), 1947. december 4.
- Friss Újság* (1948), 1948. november 24.
- Kecskeméti Lapok* (1947), 1947. március 7.

³⁸ Szilágyi (1959) 837.

Kecskeméti Lapok (1949), 1949. április 17.
Képes Figyelő (1945), 1945/2. szám, szeptember 8.
Ludas Matyi (1945), I. évfolyam, 12. szám, 1945. augusztus 5.
Népszava (1945), 1945. május 19.
Szabadság (1948a) 1948. június 6.
Szabadság (1948b) 1948. július 17.
Szegedi Népszava (1946), 1946. október 26.
Világosság (1945), 1945. július 12.

Jogforrások

146.860/1945. IV.–12. BM sz. rendelet. Rendőrségi Közlöny, 1945. október 12.
212.226/1946. IV.–12. BM sz. rendelet. Rendőrségi Közlöny, 1946. március 15.
191.045/1947. IV.–1. BM sz. rendelet. Rendőrségi Közlöny, 1947. március 1.
924.620/1951. Élm. M. (BK. 24.) sz. rendelet. Belügyi Közlöny, 1951. november 20.
1951. évi III. törvény a büntető perrendtartásról. Magyar Közlöny, 1951. május 22.
1954. évi 3. sz. tvr. Magyar Közlöny, 1954. február 24.

ABSTRACT

The Role of Customs and Finance Guards in Detecting Economic Crime, 1945-1956

CZENE-POLGÁR Viktória

The devastation of World War II and its consequences, i.e. the land that was left fallow, the destruction of industrial factories, the breakdown of production, the mandatory supply of the occupying Soviet army, the reparation obligations and the highest inflation rate known to date, all together put an enormous burden on Hungary, that eventually crashed its economy. This situation required rapid and radical measures that were also used by the Hungarian Communist Party to change the economic and social fabric of the country. The police and other armed forces, including the Financial Guard, played a role in securing the new economic order. The article intends to present their works.

Keywords: *communist economic policy, economic crime, financial guard, profiteering, smuggling*